

Економіка та організація виробництва

УДК 658.152:502:622.014

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПРИ РОЗРОБЦІ НАФТОГАЗОВИХ РОДОВИЩ

Я. С. Витвицький, Н. О. Гавадзин

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу;
кафедра економіки підприємства;
76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15;
тел. +380 (3422) 4-23-08; e-mail: econpid@nung.edu.ua*

Розглянуто поняття інвестицій загалом та природоохоронних інвестицій зокрема. Подано класифікацію інвестицій природоохоронного призначення при розробці нафтових та газових родовищ.

***Ключові слова:** інвестиції, природоохоронні інвестиції, класифікація, ознаки, розробка, нафтогазові родовища.*

Актуальність проблеми. Сучасні тенденції економічного розвитку і світова економічна криза 2008-2010 років, а також застарілі підходи до природокористування, призвели до наростання глобальних проблем багатьох регіонів, територій та природних об'єктів, які знаходяться у складному еколого-економічному стані. Не винятком є нафтогазова сфера, у тому числі і в Україні, особливо у випадку виникнення ускладнень у процесах нафтогазовидобування. Підтвердженням цьому є найбільша екологічна катастрофа у Мексиканській затоці, грифонні газопроводи у районі села Лісний Хлібичин Івано-Франківської області, численні аварійні ситуації на свердловинах і нафтогазопроводах, що призвели до забруднення довкілля у місцях розробки нафтових і газових родовищ. Певною мірою, можуть вирішити ці проблеми наукові рекомендації у сфері природоохоронного інвестування, яке здійснюються у процесі розвідки та розробки нафтогазових родовищ та екологізації інвестиційної діяльності загалом.

Аналіз літературних джерел, у яких започатковано вирішення проблеми. У дослідження проблем інвестування та пов'язаних з ним видів економічної діяльності вагомий внесок зробили українські вчені І. Александров, О. Балацький, Б. Буркинський, І. Бистряков, О. Веклич,

Я. Витвицький, В. Горлачук, Т. Галушкіна, І. Гречановська, Л. Гринів, О. Громова, Б. Данилишин, М. Долішній, С. Дорогунцов, С. Ілляшенко, В. Ковальов, Н. Ковальова, Я. Коваль, В. Кравців, О. Лапко, Л. Мельник, С. Мішенін, В. Міщенко, В. Паламарчук, О. Садченко, Ю. Стадницький, В. Степанов, В. Трегобчук, В. Федоренко, С. Харічков, М. Хвесик, С. Хлобистов та ін.

Також є очевидними досягнення у вивченні комплексу проблем пов'язаних з екологічними інвестиціями проте, залишаються вкрай актуальними питання дослідження механізмів реалізації природоохоронних інвестицій у нафтогазовидобувному комплексі, особливо тих, що стосуються розробки нафтогазових родовищ. При цьому особливого значення набувають питання класифікації екологічних інвестицій, реалізації екологічного інвестування та реформування інвестиційної сфери у нафтогазовидобуванні, визначенні ролі держави у цьому процесі та розширення сфери дії ринкових механізмів. Ці питання у вітчизняній та закордонній економічній науці опрацьовані недостатньо. Дані обставини обумовили написання цієї статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. З формуванням в Україні основ ринкових відносин змінилося наукове розуміння сутності інвестицій, виникли та розвиваються ринкові підходи до їх оцінки та прогнозування форм, методів та принципів здійснення інвестиційної діяльності.

Розглядаючи теоретичні напрацювання щодо сутності інвестицій, можна зробити висновок, що інвестиції – це складне та змістовне поняття, яке відображає економічні процеси, що впливають на виробництво, розподіл, обмін та споживання національного продукту, тобто вони є фундаментальною основою розширеного суспільного відтворення.

До початку 90-х років в Україні категорії «інвестиції» взагалі не знаходились місця, як у теорії, так і на практиці. Уперше ця дефініція у вітчизняній економічній літературі почала зустрічатися для підміни поняття «капітальні вкладення». Інвестиції розглядались, як правило, в якості найважливішого економічного інструменту, який визначає функціонування будівельного комплексу [1]. Значний імпульс для розвитку теорії інвестицій спричинило становлення системи приватного підприємництва та конкуренції в Україні. Піком досліджень можна назвати 90-ті років минулого століття, коли проблемам теоретичного осмислення категорії «інвестиції» та пов'язаних із цим поняттям процесам надавалося особливо багато уваги.

Однак, проведені дослідження стосувались лише визначення категорій «інвестиції», «інвестиційна діяльність», «інвестиційний процес» і аналізу важелів державного впливу й міжнародної інвестиційної діяльності на інвестиційні процеси та розвиток національної економіки. З'ясуванню внутрішньої природи інвестицій надавалося недостатньо уваги, а основні визначення категорій, які зустрічаються в українських економічних виданнях, були запозичені із зарубіжних джерел, де широко розповсюдженою є інтерпретація інвестицій – як набору благ та цін-

ностей, які вкладаються в економічну діяльність із метою одержання доходу (соціального ефекту) у майбутньому.

Так, В.Г. Федоренко у своєму підручнику визначає інвестиції як („invest” з латинської – вклад) вкладення капіталу з метою збільшення його вартості в майбутньому [2]. Губський Б.В. у монографії «Інвестиційні процеси в глобальному середовищі» висвітлив найсуттєвіші характеристики процесів інвестування у національній економічній системі, провів дослідження шляхів і форм інвестиційної взаємодії на міжнародному та глобальному рівнях [3]. Пересада А.А. у монографії «Управління інвестиційним процесом», спираючись на світовий досвід інвестування ринкової економіки, здійснив глибокий аналіз теоретичних засад прискорення інвестиційних процесів в Україні, удосконалив відповідно до сучасного стану економіки України методологічну базу прийняття інвестиційних рішень щодо проектів, які принесуть найбільшу віддачу [4].

Визначення категорії інвестицій знайшло своє відображення і в українській законодавчій базі, а саме в Законі України від 18.09.91 р. «Про інвестиційну діяльність» [5] та в Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» (від 22.05.97 р.) [6]. Проте, варто зауважити, що в цих Законах у визначення «інвестиція» вкладається різний зміст. Так у Законі України «Про інвестиційну діяльність» зазначено – «...інвестиціями є усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект».

Такі інвестиції можуть здійснюватися у вигляді [5]:

- коштів, цільових банківських вкладів, паїв, акцій та інших цінних паперів;
- рухомого та нерухомого майна (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнових прав, пов’язаних з авторським правом, досвідом та іншими видами інтелектуальної власності;
- сукупності технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навичок та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих ("ноу-хау");
- прав користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- інших цінностей.

Це визначення має синтетичний характер [1]. По-перше, в ньому показано динамічний характер інвестицій, тобто розкривається взаємозв’язок та процес перетворення інвестиційних ресурсів у активи, що використовуються у підприємницькій діяльності з метою одержання доходу і, по-друге, подано широкий склад можливих майнових та інтелектуальних цінностей, з використанням яких можлива реалізація інвестицій.

У Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» [6]: «інвестиція – це господарська

операція, яка передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно. Інвестиції поділяють на капітальні, фінансові та реінвестиції». Як зазначає Т.В. Майорова, таке визначення дає дещо спрощене трактування інвестицій як господарської операції [1].

Здійснений аналіз засвідчив, що в жодній із згаданих праць і законодавчих актах не відображено особливостей і значення природоохоронних інвестицій. Хоча, на даний час вже проведено ряд досліджень, які стосуються інвестицій природоохоронного призначення.

Так, Хопчан В.В. запропонував трактування інвестицій природоохоронного призначення «як економічного інструменту, що використовується суб'єктами природоохоронної сфери, які вступають у відносини один з одним із приводу питань та об'єктів інвестиційної діяльності для обмеження або виключення негативного впливу на природу, збереження котрої як рівноважної системи є неодмінною умовою існування та розвитку суспільства» [7].

Арестов С.В., розглядаючи понятійно-категоріальний апарат економіко-екологічних досліджень, зазначає, що «природоохоронні інвестиції – це види майнових та інтелектуальних цінностей, вкладених у об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті яких утворюється екологічний, економіко-екологічний, еколого-соціальний ефект. Вони є продуктом коеволюції комерційних та екологічних цілей підприємства» [8].

Аналізуючи результати цих та інших досліджень треба зазначити, що інвестиції природоохоронного призначення суттєво відрізняються від інших напрямків і форм інвестування. Їх виокремлює те, що в екологічні інвестиції може бути залучена велика кількість природокористувачів, оскільки жодна зі сфер людської діяльності не може здійснюватися поза природокористуванням і в результатах цього процесу зацікавлене все людство [9]. Тому ці інвестиції, на відмінну від інших, можуть швидше поєднати ресурси незалежно від форми власності.

Важливою особливістю природоохоронних інвестицій є те, що створюваний від їх реалізації ефект не є очевидним, проявляється у вигляді не додаткових доходів, а, здебільшого, попереджених збитків і не має швидкого терміну окупності. Також ефект від природоохоронних інвестицій часто має синергетичний, екстернальний характер, тобто проявляється у суміжних галузях економіки.

Підсумовуючи викладене, природоохоронні інвестиції можна визначити – як витрати учасників господарської діяльності, що мають за мету збереження, охорону і відтворення навколишнього природного середовища. Це майнові та інтелектуальні цінності, котрі вкладені в об'єкти природоохоронного, виробничого, соціального та іншого призначення для досягнення збалансованого, раціонального природокористування, сталого розвитку соціально-економічних систем та отримання еколого-соціально-економічного ефекту.

Природоохоронні інвестиції повинні здійснюватися системно у просторі та часі. Це пов'язано з тим, що процес не достатнього інвестування з точки зору екологізації можна усунути локальними інвестиціями хоча і не достатньо швидко, в той час як відтворення та покращення якості довкілля загалом або властивостей екосистеми через їхню просторову спільність потребують тривалого періоду та більших зусиль. Тим більше, якщо не здійснювались превентивні інвестиції, то подальші, навіть значні інвестиції, спрямовані на «спробу ліквідувати наслідки» малоефективні і, в основному, призводять до накопичення проблем і погіршення умов відновлення як у суспільстві, так і в екосистемі. Тому інвестиції природоохоронного призначення є основою концепції сталого розвитку.

Також однією з важливих цілей природоохоронного інвестування є поліпшення умов життєдіяльності людини у масштабах регіону, оскільки екологічний стан конкретного природного середовища безпосередньо впливає на наше здоров'я, може викликати різні захворювання, негативні наслідки на фізичний і моральний стан, працездатність [9].

На основі аналізу важливості різних видів інвестиційних процесів та ресурсів у сучасних умовах очевидною стає потреба вдосконалення класифікації інвестицій з врахуванням екологічних аспектів. Питання класифікації інвестицій досліджувалося значною кількістю науковців. Найбільшу кількість класифікаційних ознак інвестицій, а саме 15 виділяється Й.А. Бланком: об'єкт вкладення капіталу, характер участі в інвестиційному процесі, відтворювальна спрямованість, рівень доходності, відношення до інвестора, період інвестування, взаємозв'язок, рівень прибутковості, рівень інвестиційного ризику, рівень ліквідності, форма власності інвестора, характери використання капіталу в інвестиційному процесі, регіональне джерело залучення капіталу, регіональна спрямованість капіталу та галузева спрямованість інвестицій [10].

Узагальнюючи існуючі класифікації інвестицій нами пропонується класифікація природоохоронних інвестицій у нафтогазовидобувному комплексі, яка подана у таблиці 1.

Як зазначає більшість дослідників, найважливішою класифікаційною ознакою, за якою вирізняють інвестицій, є їх поділ за об'єктами вкладання коштів. Тут виокремлюють фінансові і реальні інвестиції. А.А. Пересада, В.Г. Федоренко, Т.В. Майорова, В.Я. Шевчук, П.С. Рогожин трактують фінансові інвестиції як вкладення коштів (майна) у різні фінансові інструменти, фондові (інвестиційні) цінні папери, соціальні (цільові) банківські вклади, депозити та ін., а реальними інвестиціями вони вважають вкладення коштів (майна) у реальні активи [1, 2, 4, 11], які, в свою чергу, поділяються на капітальні вкладення, інновації та інвестиції в нематеріальні активи.

Провідне місце серед реальних інвестицій займають капітальні вкладення, тобто витрати матеріальних, трудових і фінансових ресурсів на відновлення та приріст основних засобів. Інноваціями прийнято вважати вкладання інвестиційного капіталу у нововведення та науково-

технічний розвиток. Інвестиції в нематеріальні активи – це інвестиції в патенти, ліцензії, промислові зразки, торгові знаки, “ноу-хау”, технічну, науково-практичну, інструктивну, технологічну, управлінську, проектно-кошторисну та іншу документацію.

Таблиця 1. Класифікація природоохоронних інвестицій у нафтогазовидобувному комплексі

Класифікаційна ознака	Види природоохоронних інвестицій у нафтогазовидобуванні
1	2
За об'єктами вкладення	- реальні; - фінансові; - екологічні послуги
За екологічним спрямуванням	- збереження та відновлення ландшафту; - зменшення скидів у водне середовище; - зменшення шкідливих викидів у атмосферу; - зменшення шкідливих впливів на геологічне середовище; - зменшення шкідливих впливів на біоту; - уникнення нерационального надкористування.
За характером дії	- випереджуючі; - підтримуючі; - відновлюючі; - поліпшуючі;
За причиною виникнення	- первинні; - похідні.
За характером відтворення	- валові; - чисті.
За формами власності	- державні; - приватні; - іноземні; - спільні.
За територіальним аспектом (місцем інвестування)	- внутрішні; - за кордон.
За джерелами фінансування	- централізовані: бюджетні; - децентралізовані: власні, позичкові; залучені.
За періодом інвестування	- короткострокові; - середньострокові; - довгострокові.
За характером участі інвестора	- прямі; - непрямі.
За ступенем ризику	- безризикові; - ризикові.
За характером здійснення	- активні; - пасивні.

За об'єктами вкладення інвестиції в природоохоронні заходи у нафтогазовидобувній сфері переважно відносяться до реальних інвестицій. До них належать інвестиції, що спрямовуються на підвищення ефективності захисту довкілля у нафтогазовидобуванні; оновлення, розширення та створення нових та допоміжних структурних одиниць природоохоронного призначення; реконструкцію виробничого процесу (переобладнання діючих нафтогазовидобувних промислів новою технікою та впровадження нових технологій); технічне переоснащення виробництва (комплекс заходів, спрямованих на підвищення техніко-екологічного рівня виробництва, за рахунок заміни старого обладнання на нове, ефективніше, запровадження прогресивної технології та ноу-хау, заміни фізично зношеного обладнання).

Освоєння реальних інвестицій є головною формою реалізації стратегії економічного розвитку, у тому числі у природоохоронній сфері. Вони мають високий ступінь протинфляційного захисту, забезпечують стабільні, передбачувані результати. Однак необхідно пам'ятати, що реальні інвестиції у природоохоронні заходи не завжди дають можливість отримати конкретний економічний результат, і він, як правило, проявляється через досить тривалий період часу. Крім того, реальним інвестиціям притаманний високий рівень морального старіння і вони є найменш ліквідними активами.

Щодо фінансових інвестицій у природоохоронній сфері, то найбільш дієвим засобом їх реалізації у сучасних умовах є екологічне страхування. Це – створення за рахунок коштів економічних суб'єктів резервних (страхових фондів), призначених для відшкодування збитків від шкідливого впливу на природне середовище внаслідок непередбачуваних надзвичайних ситуацій. При розробці нафтогазоносних надр власники спеціального дозволу (ліцензії) на користування надрами зобов'язані укладати страхові угоди на випадок завдання екологічної шкоди довкіллю. Екологічне страхування покликане забезпечити економічну відповідальність потенційних екодеструкторів і гарантує економічну захищеність потерпілим.

Об'єктивною тенденцією розвитку сучасної економіки є розвиток ринку екологічних послуг, що надаються різними організаціями та установами на комерційній, договірній або безоплатній основі, виробництво і споживання яких сприяє зниженню інтегрального екодеструктивного впливу на навколишнє середовище [12]. У нафтогазовидобуванні можливе інвестування в екологічні послуги у вигляді аутсорсингу (трансферу новітніх технологій з мінімізації шкідливого впливу на довкілля), навчання персоналу, інструктування тощо.

Також у нафтогазовидобувній сфері, традиційну класифікацію інвестицій пропонується доповнити їх поділом за екологічним спрямуванням (напрямами можливого зменшення деструктивної дії на довкілля). За цією ознакою природоохоронні інвестиції у нафтогазовидобуванні слід поділити на:

- спрямовані на збереження та відновлення ландшафту, що переважно має місце при спорудженні нафтових і газових свердловин, нафтогазопроводів, облаштуванні нафтових і газових родовищ;

- спрямовані на зменшення шкідливих скидів хімічних речовин у водне середовище при бурінні нафтових і газових свердловин, нафти та високо мінералізованих пластових вод при розробці нафтових і газових родовищ;

- спрямовані на зменшення шкідливих викидів у атмосферу у результаті роботи дизельних двигунів при бурінні свердловин, випускання попутного газу у процесі розробки нафтових і газових родовищ, шкідливих випаровувань з нафти;

- спрямовані на зменшення шкідливих впливів на геологічне середовище, що має місце у разі неякісного цементування обсадних колон у вигляді забруднення пластових вод та довкілля;

- спрямовані на зменшення шкідливих впливів на біоту (тваринний та рослинний світ), що може мати місце у випадку блокування технічними спорудами (нафтогазопроводами, насипами, транспортними спорудами) шляхів міграції тварин, шуму, вібрації, порушення умов зростання рослин, забруднення рослин нафтою та хімічними речовинами;

- спрямовані на уникнення нерационального надрокористування, що може мати місце у разі застосування недосконалих систем розробки нафтових і газових родовищ, порушень проектних режимів розробки, застосуванні застарілих, недосконалих технічних засобів тощо.

За характером дії пропонується природоохоронні інвестиції в процесі розвідки і розробки нафтових і газових родовищ розділити за такими групами:

- випереджуючі, що спрямовані на попередження виникнення можливих екологічних проблем, тобто ті, що носять освітній, виховний, профілактичний характер;

- підтримуючі, що спрямовані на збереження нормального стану природних об'єктів;

- відновлюючі, пов'язані з відновленням, відтворенням та реабілітацією екосистем, що зазнали деструктивних впливів;

- поліпшуючі, екологічні інвестиції, пов'язані з науково-технологічним процесом.

За причинами виникнення виділяють первинні та похідні інвестиції [13]. Причинами виникнення первинних інвестицій є зовнішні чиники (досягнення НТП, освоєння нових нафтових і газових родовищ, техногенні аварії та катастрофи, природні катаклізми (повені, зсуви, пожежі). Похідні інвестиції являють собою створення природоохоронного капіталу внаслідок збільшення рівня доходів. Тобто первинні інвестиції дають початковий поштовх інвестуванню, тоді як похідні, з одного боку, є результатом первинного інвестування, а з іншого – фактором його подальшого зростання. Природоохоронні інвестиції спрямовані на покращення якості довкілля здебільшого відносяться до первинних інвестицій.

За відтворювальним спрямуванням і значенням у інвестиційному процесі А.А. Пересада, В.Г. Федоренко, Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Губський, О.М. Мозговий виділяють валові та чисті інвестиції. Валовими інвестиціями вважають обсяг інвестованих коштів, спрямований на відтворення у певному періоді [2, 4, 14]. Вони характеризують загальний обсяг капіталу, інвестованого у певний період у відтворення основних засобів та нематеріальних активів (у реальному секторі економіки на рівні держави або на рівні підприємства – нове будівництво, реконструкція, розширення, придбання засобів виробництва, приріст товарно-матеріальних запасів, підтримання діючих потужностей).

Чисті інвестиції характеризують обсяг капіталу, інвестованого у розширене відтворення виробничих засобів та нематеріальних активів. У кількісному вираженні чисті інвестиції становлять суму валових інвестицій, зменшену на суму амортизаційних відрахувань у певний період за всіма видами активів, що амортизуються. Джерелом чистих інвестицій є нерозподілений прибуток, за рахунок якого формуються нові основні засоби, здійснюється інноваційна діяльність та інші заходи, що стимулюють прогрес та розвиток.

Інвестиції у природоохоронні заходи найчастіше створюють нові основні засоби цього призначення, тому відносяться до чистих інвестицій. Хоча інвестиції у превентивні заходи можуть бути і валовими в тих випадках, коли в результаті аварійних ситуацій необхідні значні кошти на покриття завданих збитків.

Щодо поділу інвестицій за формами власності, то можна сказати, що існують відмінності стосовно цієї ознаки. І.А. Бланк виділяє лише два види інвестицій – державні та приватні [10], В.Г. Федоренко, Б.М. Щукін поділяють їх на державні, приватні, іноземні, спільні [2, 15], А.А. Пересада – наводить три види інвестицій – державні, приватні та колективні [4].

Державні інвестиції – це вкладення, що фінансуються центральними і місцевими органами влади та управління за рахунок коштів державного бюджету, місцевих бюджетів, позабюджетних фондів, а також державними підприємствами.

Приватні інвестиції – кошти індивідуальних інвесторів, комерційних (недержавних) структур різної форми власності, перш за все колективної (акціонерні товариства, кооперативи).

Іноземні інвестиції – запозичені й кредитні ресурси міжнародних інвестиційних інституцій, зарубіжних корпорацій і фірм, спільних підприємств, окремих громадян та держав.

Спільні інвестиції – це вкладення, що здійснюються суб'єктами певної країни та іноземних держав.

Що стосується, цієї класифікаційної ознаки природоохоронні інвестиції можуть бути віднесені до будь-якого з наведених джерел надходження коштів.

За територіальним аспектом (місцем інвестування) інвестиції поділяють на внутрішні та закордонні [2, 4, 11]: 1) внутрішні – вкладання

капіталу суб'єктами господарської діяльності у територіальних кордонах держави; 2) закордонні – вкладання коштів в об'єкти інвестування за межами території держави. Природоохоронні інвестиції у нафтогазовидобуванні можуть бути внутрішніми та закордонними (у разі розвідки та розробки нафтових і газових родовищ за межами України).

Залежно від джерел фінансування А.А. Пересада розрізняє власні кошти інвестора, запозичені та залучені [4]. Згідно з Законом України “Про інвестиційну діяльність”, інвестиційна діяльність може здійснюватися за рахунок: власних фінансових ресурсів інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, відшкодування збитків від аварій, стихійного лиха, грошові нагромадження і заощадження громадян, юридичних осіб тощо); позичкових фінансових коштів інвестора (облігаційні позики, банківські та бюджетні кредити); залучених фінансових коштів інвестора (кошти, одержані від продажу акцій, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб); бюджетних інвестиційних асигнувань; безоплатних та благодійних внесків, пожертв організацій, підприємств і громадян [5]. Ще за джерелами фінансування розрізняють: централізовані – за рахунок коштів державного бюджету та державних кредитів; та децентралізовані – за рахунок довготермінових банківських кредитів, власних коштів підприємств, іноземних інвестицій.

Природоохоронні інвестиції за джерелами фінансування можуть здійснюватися за рахунок власних фінансових коштів інвестора, позичкових фінансових коштів інвестора, залучених фінансових коштів інвестора, бюджетних інвестиційних асигнувань, безоплатних та благодійних внесків, пожертв, організацій, підприємств та громадян.

За періодом інвестування одні науковці Т.В. Майорова, В.Я. Шевчук, П.С. Рогожин, А.А. Пересада пропонують поділяти інвестиції на короткострокові і довгострокові, інші – В.Г. Федоренко, Б.М. Щукін – виділяють короткострокові (до 1 року), середньострокові (1-3 роки) та довгострокові (понад 3 роки). Згідно з методологією Національного банку України, необхідно застосувати класифікацію запропоновану В.Г. Федоренком та Б.М. Щукіним. Інвестиції у охорону довкілля специфічні тим, що їх період окупності не може бути коротким, тому однозначно зрозуміло, що вони є здебільшого довготерміновими.

За характером участі інвестора виділяють прямі та непрямі інвестиції [2, 4, 11, 16]. Прямі інвестиції здійснюються без фінансових посередників і характеризуються прямою участю інвестора у виборі об'єктів інвестування.

Під непрямыми (портфельними) інвестиціями розуміють інвестування через інвестиційних або фінансових посередників. Природоохоронні інвестиції за цією класифікаційною ознакою здебільшого є прямими інвестиціями, хоча не завжди вони передбачають безпосередню участь інвестора у виборі об'єкта інвестування.

За класифікаційною ознакою – ступінь ризику А.А. Пересада поділяє інвестиції на безризикові та ризикові, а також виділяє такі критерії оцінки ступеня ризику: ризик допустимий, коли існує ймовірність втра-

тити всю суму очікуваного прибутку; ризик критичний – втрата очікуваного валового доходу після реалізації проекту; катастрофічний ризик – втрата всіх активів і банкрутство інвестора [4].

Безризикові інвестиції – це вкладення коштів у такі об'єкти інвестування, за якими практично відсутній ризик втрати капіталу (переважно у державні цінні папери) або в такі об'єкти інвестування, за якими практично гарантовано отримання запланованого обсягу прибутку.

Ступінь ризику інвестицій прямо залежить від рівня їх очікуваної дохідності. Різним формам та видам інвестицій властивий різний рівень ліквідності, який визначається з урахуванням періоду, протягом якого інвестований капітал може бути повернено у грошову форму без втрати його реальної ринкової вартості. З точки зору дохідності, інвестиції у природоохоронні заходи нафтогазовидобувних підприємств не можна віднести до малоризикових, чи безризикових. Загалом, з позицій концепції сталого розвитку не цивілізованим є ведення мови про рівень дохідності а, відповідно, ризикованості природоохоронних інвестицій.

Нарешті, залежно від характеру здійснення інвестиції поділяються на: активні – які пов'язані з впровадженням нової техніки, нових технологій, випуском нових видів продукції та пасивні – які забезпечують підтримку певного рівня прибутковості та обсягів діяльності. Однозначно, що природоохоронні інвестиції відносимо до активних.

Здійснення природоохоронних інвестицій є важливою умовою досягнення довготермінових цілей та тактичних завдань не тільки розвитку нафтогазовидобувних підприємства, але й відіграють ключову роль у відтворенні природних систем. Екологічні інвестиції забезпечують процеси простого та розширеного відтворення, є важливим інструментом реалізації інноваційної політики та концепції сталого розвитку.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок у даному напрямі. В статті розглянуті поняття і суть терміну інвестиції загалом і природоохоронних інвестицій зокрема. Подано класифікацію інвестицій природоохоронного призначення, які мають місце в процесі розробки нафтогазових родовищ. Необхідна розробка методичних підходів до визначення ефективності інвестицій різних видів, що сприятиме попередженню та подоланню шкідливих впливів при розробці нафтових і газових родовищ.

Література

1. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: навч. посіб. / Т.В.Майорова. – К.: ЦУЛ, 2003. – 376 с.
2. Федоренко В.Г. Інвестознавство: підручник / В.Г. Федоренко, А.Ф. Гойко; за наук.ред. В. Г. Федоренка. – К.: МАУП, 2000.
3. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Б.В. Губський. – К.: Наукова думка, 1998.
4. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада. – К.: Лібра, 2002.
5. ЗУ «Про інвестиційну діяльність» - www.rada.kiev.ua 18.05.1991р.

6. ЗУ «Про оподаткування прибутку підприємств» - www.rada.kiev.ua 22.05.1997р.
7. Хопчан В.М. Оцінка реалізації інвестиційних проектів природоохоронного призначення в регіоні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.економ.наук: 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» / В.М.Хопчан. – К., 2008. – 21 с.
8. Арестов С.В. Механізм підвищення економіко-екологічної ефективності природоохоронних інвестицій в екосистемні послуги: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.економ.наук: 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» / С. В. Арестов. – Одеса, 2008. – 20 с.
9. Аніщенко В.О. До питання щодо вдосконалення теоретико-методологічних засад екологічного інвестування / В.О.Аніщенко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 8. – С. 175-183.
10. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент / И.А. Бланк – К.: МП «Утел» ЛТД «Юнайтед Лондон Трейд Лимитед», 1995.
11. Шевчук В.Я. Основи інвестиційної діяльності: навч. посіб. / В.Я.Шевчук, П.С.Рогожин. – К. : Генеза, 1997. –384 с.
12. Костюк У. З. Вдосконалення механізму розвитку ринку екологічних послуг в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.економ.наук: 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» / У.З.Костюк. – К., 2010. – 20 с.
13. Витвицький Я.С. Економіка нафтогазорозвідувальних робіт: навчальний посібник / Я.С. Витвицький. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2004. – 324с.
14. Міжнародна інвестиційна діяльність: підручник / Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Губський, О.М. Мозговий та ін.; за ред. д-ра екон.наук, проф. Д.Г. Лук'яненка. – К.: Вид-во Київського НЕУ, 2003. – 387 с.
15. Щукін Б.М. Інвестування: курс лекцій / Б.М. Щукін. – К.: МАУП, 2004. – 216 с.
16. Вовчак О.Д. Інвестування : навч. посібник / О.Д. Вовчак – Львів: Новий Світ – 2000, 2007. – 544 с.

Стаття надійшла до редакційної колегії 17.09.2010 р.

Рекомендовано до друку д.е.н., професором Данилюком М.О.

CLASSIFICATION OF INVESTMENTS FOR NATURE PROTECTION MEASURE TO MINE OIL AND GAS FIELD

Y. S. Vytvytskyi, N. O. Gavadzyn

*Ivano-Frankivs'k National Technical University of Oil and Gas;
economic department; 76019, Ivano-Frankivs'k, st. Carpats'ka, 15;
ph. +380 (3422) 4-23-08; e-mail: econpid@nung.edu.ua*

To consider a concept investment generally and investments for nature protection measure especially. Conduction the review classification signs of investments and divided ecological investments to mine oil and gas field. To propose trends of future work for decided this problem.

Key words: *investments, investments for nature protection measure, classification, signs, to mine, oil and gas field.*